

CIRKUSZI AKROBATIKA

Alaputatási és szakmódszertani periodika

Színház és Filmművészet

II. évfolyam 11. szám (1951. augusztus)

Bálint Lajos: A Fővárosi Cirkusz júliusi műsora

Kétféle oka is van, hogy valamennyi művészfajta között, amelyek a felszabadulás óta új irányú fejlődésnek indultak, a cirkusz és kapcsolt részei azok, amelyek mögötte maradtak ennek a megújulásnak. Az egyik ok kétségkívül az, hogy ez az a művészi terület, amelyet a hanyatló polgári társadalom leginkább használt fel arra, hogy mákonyként szerepeltesse abban a szellemi elterelésben, amelyet olyan szükségesnek érzett a tömegekkel szemben. Így a cirkusz és a vele rokon műfajok egyre mélyebbre süllyedtek a csak erotikus látványosság olcsó idegizgalma és együgyű komikuma területén.

Lényegében azonban nem volt kivétel ez alól az akrobatikus jellegű artista produkció sem, mely az emberi test különleges képességeit mutatja be. Ma az ilyen teljesítményt azzal a hangsúllyal nézzük, hogy példája legyen annak, hogy az emberi test teljesítőképessége kitarással és munkával, – természetesen megfelelő tehetséggel is, – miként fokozható olyan mértékig, hogy kivételes képesség hatását keltse. Ezzel szemben a kapitalizmus, célzatainak megfelelően, úgy mutogatta őket, mint kivételes csodákat, emberi képességeken felülállókat, akik mutatványaik hatásában ezenfelül az életveszély izgalmával, vagy más hasonlókkal fűszerezik az akkori közönség szenzációigényét.

Érthető ilyen előzmények után, hogy ennek a műfajnak dolgozói nehezebben mozdíthatók ki a maguk megszokott vizeiről, főleg ha számításba vesszük azt is, hogy ezek az artisták egy-egy számukkal éveken át bolyongtak a világban anélkül, hogy mutatványaikon bármit is kellett volna változtatniok, vagy fejleszteniök.

A nehezen induló fejlődés azonban mégis elkezdődött. A Szovjetunió kritikai irodalma nagyon komolyan veszi és lépésről-lépésre követi ezt a megújulást és e felettébb szigorú és elégedetlen kritikában is bizonyosságát kapjuk, hogy az újjáformálásnak komoly eredményei születtek meg. Nálunk ez az átalakulás a kezdeményező kísérletek idejét éli, de állami cirkuszaink munkájában már sok jóakaratot és helyes útírányt is láttunk.

Ugyanilyen nyomokon indult el a Fővárosi Nagy Cirkusz egy-egy előző műsora. Sajnos kevésbé mondhatjuk el ugyanezt a legutóbbi hónap műsoráról. Ha ennek a sorozatnak nem lenne más rendeltetése, minthogy változatosan, mutatványosan sorakoztasson egymás mellé lehetőleg jó artista számokat, ezt a feladatot – adott lehetőségek között – jól teljesítette. De szinte feltűnő, hogy ez a műsorösszeállítás szinte óvatosan vigyázni látszik arra, hogy semmiben és semmiképpen ne legyen időszerű. Azon túl, hogy vagy kétszer futólag említik Truman nevét és hogy egy aktuális strófa egyértelműen szójátszik a Marshall segéllyel, jóformán semmi sem mutat arra, hogy a tegnap és a ma között kint az életben, de még a cirkusz területén is mégis csak történt valami. Talán leginkább azzal lehetne jellemezni ezt a műsort, hogy túlságosan tradíciótiszteelő. Más kérdés persze, hogy mennyire helytállóak mai szempontból nézve azok a hagyományok, amelyeket megőrizni kívánunk.

A legszembevetőbb ez a merev hagyományvédelem az úgynevezett beszédes számoknál, legfőképpen a bohóc-tréfánál. Körülbelül 20 percig túlméretezeten és egyfolytában kacaghatunk azon, hogy ha valakinek az ujjába harapnak, az a csillagokat látja, vagy, ha egy felhúzó szobor groteszk ugra-bugrálásában, hogy vágja fejbe a mellette állót. Így tréfálkozik értelmetlen és semmitmondó ügyefogyottsággal egy buta, egy még butább és egy legbutább. Így láttuk ezt évek óta, minden cirkuszi műsoron. A tévedés csak az, hogy ez nem a bohóctréfa igazi hagyománya. Valóban a polgári kor ide süllyesztette le a bohóc tréfalkozását: értelmetlen butasági versennyé. De ha már hagyományokról beszélünk, bizonyos, hogy az igazi tradíció más. Amíg a polgári varieté nem süllyesztette le a naív semmitmondás posványába, a bohóc a butaság álarcát használta fel a bátor szókimondásra. Kritikus volt olyan időkben, amikor nem volt más módja a kritikának. Vagy ha nem volt szükség arra, hogy bíráló legyen, helyeslő is tudott lenni. De soha sem játszott céltalanul az emberi butasággal és ügyefogyottsággal. Ez volt a tradíció a klasszikus görög és római utcák mínoszájától [!] kezdve a misztérium dráma komikus figuráján, az udvari bolondon és a drámai előadások bohócain (akik számára Shakespeare adott kitérőt tanítást) és mind a többiekén át Bellingig, az első Augustig. A bohóc igazi tradíciója, legyen bár kritikus, vagy sem, egy ne legyen soha: semmitmondó. Ha tehát a bohóc fejlődéséről beszélünk ma, ezt a fejlődést az igazi tradíció alapján kívánhatjuk. Itt persze elsősorban írónak kellene a bohóc segítségére lenni.

Ennél a hosszúra nyúlt, de üres és értetlenségével sem nagyon változatos bohóc tréfánál sikerültebb Alfonzó táncparódiája. Ebben van új ötlet és van éle is, amely aktualitásba kapcsolódik, mint pl. a trolibuszal való tréfalkozás.

Persze, ha a fejlődésben időszerűséget is követelünk, ez nem jelenti azt, hogy egyebet is kívánjunk olyan számoktól, mint a két Argos, akik a kifejtett teljesítményben és a keresztülvitel esztétikai szépségében is kiemelkedők. Az akrobata és más ilyen természetű artistaszámokkal szemben a fejlődés követelménye az, hogy egyrészt tökéletesítsék számuk munkáját, másrészt ne ragadjanak bele egy vagy két szám kényelmes megszokottságába. A hónapról hónapra megismétlődő zsonglőr számban ne csak a karikák és labdák színezése enyhítse a teljesítmény kaptafaszzerűségét. Minthogy a cirkusz, nagyon helyesen majdnem teljesen magyar artistákra építi fel műsorát, ezt a magyar szórakoztató műfaj dolgozóinak azzal kell megköszönniük, hogy megkíséreljék új ötletekkel, új számokkal elhárítani azt a veszélyt, hogy maholnap a cirkuszok, varieték közönsége már minden számot jobban ismer, mint az kívánatos. Az egyformaságot a múlt havi cirkuszműsor még külön hangsúlyozza is. Az előző hónapnak volt egy arab artista csoportja, hír szerint igazi arabok; most egy magyar artista csoport végez

ugyanilyen mutatványt. Lehet, hogy még jobban is. De ezeket is arab köntösben szerepeltetik és így még jobban aláhúzzák a két csoport munkájának azonosságát.

Az artista társadalomnak legfőbb szüksége volna ma ösztönzés és segítség arra, hogy új teljesítményekkel, új ötletekkel törekedjék saját képességeinek sokoldalú fejlődésére. Viszont ez a cirkuszi műsor szinte ennek az ellenkezőjét hirdette. Látszat szerint mintha a bevált hatások ismétlése fontosabb lenne, mint az újjal és fejlődővel való kísérletezés. Még az egyetlen ú. n. irodalmi műfajnak, az aktuális strófának éneklője is évek óta ugyanabban a jelmezben, ugyanarra a zenére, sőt szóról-szóra ugyanazokat az élces bemondásokat ismételve adja elő kacagó kuplóját. Mintha nem akadna zeneszerző széles ez országban, aki hasznavehető új muzsikát komponál, és oly író, aki színész számára ilyen hatásos szellemességeket talál ki. A beváltak ez a kényelmes tisztelete, a kitaposott útnak ez a karbantartása lehet, hogy ideig-óráig gondtalanra teszi a cirkusz „üzletmenetét”, de semmiesetre sem az az út, amelyen a fejlődésnek haladnia kell. Ha az a Donnert nevű állatidomító pantomimikusan [!] beszélgető és számoló kedves kis lovával tanúságot tesz róla, hogy még az ilyen kis lovacska is jó anyag arra, hogy a megszokottól eltérően fejlődjék, nem lehet elhinni, hogy a cirkuszműsor összeállításának el kell akadnia a fejlődésben, mert csak ilyen számok, csak ilyen módon állnak rendelkezésre. A cirkusz művészeti vezetőjének nyilván nem ez a felfogása és nem egyszer bizonyosságát adta, mint például egyik múlt műsor nagy légtornász számában, hogy tud új lehetőséget keresni, sőt azokat megszervezni és megvalósítani is. Sajnos a legutóbbi műsorban nem ezt a szándékát és gondosságát bizonyította.

[Fotó: két férfi a felső ablaksor magasságában. Kosztüm: fehér atlétatrikó, fekete hosszúnadrág. Trükk: a kinyújtott testű fogó lábstrabátniban (természetesen fejfelé) enyhe kilengéssel a kezében trapézt tart, melyen partnere hátsófeckét csinál. Vélhetőleg névelírás, helyesen Argos:] A két Ardos

megjelenik minden negyedévben